

**Η ΑΦΗΓΗΣΗ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ:
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΝΕΑΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ***

ΑΡΓΥΡΗΣ ΑΡΧΑΚΗΣ

The aim of this paper is to contribute to the investigation of the expression of identity in the framework of conversational narratives. My analysis is based on a corpus of more than 60 narratives occurring in a conversation of two 18-year-olds with two fieldworkers. Using Blum-Kulka's (1993) proposal, I argue that the in-group facet of adolescents' identity is realized in the joint activity of 'telling', whereas the out-group facet of their identity is realized in the (implicit or explicit) negative evaluation that they express towards the behavior of the main characters (such as relatives, teachers, priests, policemen) taking part in their 'tales'.

1. Εισαγωγικά

Την τελευταία δεκαπενταετία ένας μεγάλος αριθμός ερευνών έχει δείξει ότι η κατασκευή και προβολή της ταυτότητάς μας, του ποιοι είμαστε ή του ποιοι θέλουμε να δείξουμε ότι είμαστε, μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τον αφηγηματικό λόγο (βλ. σχετικά Schiffrin 1996: 168-169). Ο αυτοπροσδιορισμός μας, δηλαδή, μπορεί να πραγματοποιηθεί λεκτικά σε σχέση με αυτό που επιλέγουμε, συνήθως από τις εμπειρίες μας, να αφηγηθούμε, σε σχέση με το σκοπό για τον οποίο και τον τρόπο με τον οποίο το αφηγούμαστε και επίσης με τον/τους αποδέκτη/ες στους οποίους απευθυνόμαστε. Η ταυτότητά μας, η οποία γενικότερα μπορεί να προσδιοριστεί ως ευθυγράμμιση με ή απόκλιση από κοινωνικούς ρόλους και τρόπους ύπαρξης (βλ. σχετικά, Androutsopoulos 1999: 25), μπορεί να αναδυθεί μέσα από το πώς προβάλλουμε τον εαυτό μας κατά την εκτύλιξη του αφηγηματικού (ή άλλου) λόγου,

---

* Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για τα σχόλιά τους τον Π. Πολίτη, την Τ. Κωστούλη, τη Γ. Γιαννουλοπούλου καθώς και το ακροατήριο του Ε' Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας στο Παρίσι, που παρακολούθησε μια πρώτη μορφή της εργασίας αυτής.

πιθανότητα διαφοροποιημένη κατά επικοινωνιακή περίσταση (βλ. Schiffrin 1996: 199).

Τα δεδομένα της έρευνάς μου συνίστανται σε περισσότερες από 60 αφηγήσεις που προέκυψαν κατά την ωριαία και πλέον συνομιλία δύο νέων ηλικίας 18 ετών, του Γιάννη και του Ντίνου (χρησιμοποίηψ ψευδώνυμα), μαθητών της γ' λυκείου, με δύο ερευνητές. Ο στόχος της έρευνάς μου είναι ο προσδιορισμός της ταυτότητας των δύο νέων έτσι όπως αυτή αναδύεται κατά την εκτύλιξη των διαδοχικών τους αφηγήσεων. Θα υποστηρίξω ότι ο τρόπος και οι πρακτικές της επιτέλεσης των αφηγήσεων τους, το *telling* σύμφωνα με τους όρους της Blum-Kulka (1993: 363), είναι το πεδίο όπου κυρίως ανιχνεύεται το *εμείς* των δύο νέων, η πτυχή της ταυτότητάς τους που σχετίζεται με το γεγονός ότι δεν είναι δύο μεμονωμένα άτομα που συνυπάρχουν σε μια συνομιλία, αλλά αποτελούν μέλη της ίδιας ομάδας με κοινές παραδοχές, κοινά βιώματα και δραστηριότητες (πρβλ. τη συζήτηση σχετικά με τις *in-group activities* στον Gumperz 1982: 45 κ.ε., βλ. επίσης Cutting 2000). Από την άλλη, το περιεχόμενο και η μορφή της ιστορίας, το *tale* σύμφωνα με τους όρους της Blum-Kulka (1993: 364), είναι το πεδίο στο οποίο κυρίως ανιχνεύεται το *αυτοί*, η πτυχή της ταυτότητάς τους που σχετίζεται με τον προσδιορισμό μη αποδεκτών ατόμων, παραδοχών, συμπεριφορών και δραστηριοτήτων (πρβλ. τη συζήτηση σχετικά με τις *out-group activities* στον Gumperz, ό.π.)¹.

2. Συλλογή του υλικού – Εθνογραφικές παρατηρήσεις

Τα δεδομένα μου αποτελούν μέρος ευρύτερου υλικού που συλλέχθηκε στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος² με στόχο τη διερεύνηση πτυχών της κοινωνιογλωσσικής κατάστασης των νέων της Πάτρας. Μια ομάδα δέκα φοιτητών-ερευνητών επισκέπτονταν για δύο περίπου μήνες δύο σχολεία της Πάτρας παρακολουθώντας δύο με τρεις μέρες τη βδομάδα όλο το πρόγραμμα τμημάτων της β' και γ' λυκείου με στόχο την εξοικείωση με τους μαθητές και τη δικτύωση με τους ίδιους και τις παρέες τους. Κάποιοι από τους καθηγητές των σχολείων τους εισήγαγαν στις τάξεις τους λέγοντας στους μαθητές τους ότι θέλουν να συλλέξουν γλωσσικό υλικό για εργασίες που είχαν αναλάβει στο πλαίσιο των μαθημάτων τους στο πανεπιστήμιο. Με τον τρόπο αυτόν οι φοιτητές-ερευνητές κατόρθωσαν να διεισδύσουν στις παρέ-

1. Για την αξιοποίηση και εφαρμογή των προτάσεων της Blum-Kulka, βλ. επίσης Georgakopoulou 1999 και Chesire 2000.

2. Χρηματοδοτείται από την Επιτροπή Ερευνών του Πανεπιστημίου Πατρών (Πρόγραμμα: Κ. Καραθεοδωρής, 2425).

ες ορισμένων μαθητών και να μαγνητοφωνήσουν φυσικές αφηγήσεις, έτσι όπως αυτές προέκυπταν σε συνομιλίες μαζί τους.

Όπως παρατηρεί ο Ανδρουτσόπουλος (1997: 563, 1998: 47), η συμμετοχή σε μια νεανική κουλτούρα σημαίνει την αποδοχή προτύπων, απόψεων και συμπεριφορών σχετικών με τη γλώσσα, την κοσμοθεωρία των ενηλίκων, τις καθημερινές συνήθειες, τις προτιμήσεις στην εμφάνιση, τις προτιμήσεις στην πολιτιστική κατανάλωση γενικότερα και ειδικότερα τη μουσική κλπ. Η συμμόρφωση στις παραπάνω νόρμες αποτελεί πολλές φορές απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική συμμετοχή στις νεανικές παρέες.

Οι δύο νέοι στους οποίους επικεντρώνεται η ανακοίνωσή μου πηγαίνουν στο ίδιο σχολείο (σε διαφορετικές, όμως, κατευθύνσεις) και είναι στενοί φίλοι. Στο σχολείο τους φοιτούν παιδιά από μια σχετικά υποβαθμισμένη περιοχή της Πάτρας. Οι γονείς τους έχουν βασική μόρφωση και περιορισμένες οικονομικές απολαβές. Ανάμεσα στα στοιχεία που δένουν τους δύο νέους αλλά και την ευρύτερη παρέα στην οποία ανήκουν είναι, σύμφωνα με τις εθνογραφικές παρατηρήσεις των ερευνητών, το γεγονός ότι θεωρούν τους εαυτούς τους αναρχικούς και έχουν για πρότυπό τους μεγαλύτερους στην ηλικία αναρχικούς, ότι ντύνονται ατημέλητα με τζιν και παραμένουν άπλυτοι, ότι ακούν ροκ μουσική και έχουν δημιουργήσει δικό τους μουσικό συγκρότημα, ότι έχουν απαξιωτική γνώμη για τους περισσότερους καθηγητές τους, τις κομματικές οργανώσεις και τους συμμαθητές τους που ανήκουν σ' αυτές, τους ιερωμένους και τους αστυνομικούς και ότι περηφανεύονται για τη χαμηλή επίδοσή τους στα μαθήματα.

Η μαγνητοφώνηση της συνομιλίας με τους δύο νέους έγινε στο σπίτι του ενός ερευνητή, αφού είχε προηγηθεί γνωριμία και εξοικείωση ερευνητών-πληροφορητών καταρχάς στο χώρο του σχολείου και στη συνέχεια σε εκτός σχολείου δραστηριότητες των δύο νέων και της παρέας τους. Στα δεδομένα μου οι δύο νέοι δίνουν μια σειρά διαδοχικών αφηγηματικών παραστάσεων (narrative performances), όπως θα το έθετε η Georgakopoulou (1997), σχετικών με γεγονότα της (οικογενειακής, θρησκευτικής και σχολικής) ζωής τους επιχειρώντας έτσι να εισαγάγουν στον κόσμο-τους τους ερευνητές, οι οποίοι με περιορισμένη συνομιλιακή παρουσία είχαν κυρίως το ρόλο ακροατών, επιδεικνύοντας έντονο ενδιαφέρον για τη ζωή τους και διατηρώντας ένα φιλικό-υποστηρικτικό κλειδί (key, Hymes 1974) στη συνομιλία μαζί τους. Όπως διαπιστώνει και η Blum-Kulka (1993: 391) στα δεδομένα της, η παρουσία ενός καινούριου ακροατηρίου πολλές φορές ενθαρρύνει την αφήγηση ιστοριών που ανασύρουν και γνωστοποιούν μνήμες από το κοινό παρελθόν των συνομιλητών.

3. Η ανίχνευση του *εμείς* στον τρόπο επιτέλεσης των αφηγήσεων (telling)

Με τον όρο *telling* η Blum-Kulka (1993: 363) αναφέρεται στην πράξη της αφήγησης σε πραγματικό χρόνο, στην πραγματική επιτέλεσή της ενώπιον ακροατηρίου από (τουλάχιστον) έναν ομιλητή σε ρόλο εκφωνητή (*api-pator*), σύμφωνα με τους όρους του Goffman (1981: 144-145). Ο τρόπος επιτέλεσης μιας αφήγησης, παρατηρεί επιπλέον η Blum-Kulka (ό.π.: 363-4, 385-386), σχετίζεται με τα αφηγηματικά δικαιώματα συμμετοχής (*narrative participation rights*), δηλαδή με το ποιοι και σε ποιο βαθμό μπορούν να συμμετέχουν στην αφήγηση.

Στα δεδομένα μου οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους επιτελούνται οι αφηγήσεις διαμορφώνουν ένα συνεχές με πολικά σημεία από τη μια τις μονολογικές αφηγήσεις, όπου ο ένας από τους δύο νέους σε μια εκτεταμένη συνεισφορά αναπτύσσει την αφήγηση, και από την άλλη τις συν-αφηγήσεις, οι οποίες εκφέρονται από κοινού από τους δύο νέους. Στις περιπτώσεις αυτές, δηλαδή, και οι δύο παίρνουν το λόγο στο πλαίσιο της ίδιας αφήγησης για να παραθέσουν πληροφορίες υποδομής, διαλόγους, αξιολογήσεις κλπ. Ανάμεσα στα δύο αυτά πολικά σημεία παρατηρούνται ενδιάμεσες μορφές όπου στο λόγο του κύριου αφηγητή, του ενός από τους δύο νέους, παρεμβάλλονται υποστηρικτικές συνεισφορές ή σχόλια ποικίλων μορφών (π.χ. διευκρινιστικές ερωτήσεις, προσθήκη λεπτομερειών, αξιολογήσεις) από τον άλλον νέο ή τους ερευνητές (βλ. σχετικά Chesire 2000: 240-250).

Κατά συνέπεια, στα δεδομένα μου καταγράφεται μια ενδιαφέρουσα απόκλιση από τη γενικότερη τάση της *αυτονομίας του αφηγητή* (*autonomy of the teller*, βλ. και Blum-Kulka & Snow 1992: 209) που επικρατεί, σύμφωνα με τη Georgakopoulou (1997: 46), στις ελληνικές αφηγήσεις. Μ' άλλα λόγια, δεν παρατηρείται πάντοτε η αναμενόμενη αναστολή της εναλλαγής των συνεισφορών (βλ. Levinson 1983: 323) και οι ομαλές ή με διακοπές (συνεργασιακές ή και ανταγωνιστικές) μεταβάσεις των συνεισφορών δεν απουσιάζουν, παρά το ότι η αφήγηση βρίσκεται σε εξέλιξη. Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο αφηγηματικό απόσπασμα³ που αναφέρεται στις εκλογές μαθητι-

3. Χρησιμοποιώ τα ακόλουθα σύμβολα απομαγνητοφώνησης:

- / : αυτοδιακοπή
- // : διακοπή
- // [ ] : διακοπή με ταυτόχρονη ομιλία
- >χχχ< : επιταχυνόμενη εκφορά
- χχχ : emphatic stress
- χχ:: χ : επιμήκυνση συλλαβής
- ( ) : δυσδιάκριτο ή ακατανόητο εκφώνημα
- (...) : παράλειψη στοιχείων
- ((χχχ)) : μεταγλωσσικά σχόλια, π.χ. ((γέλια))
- {χχχ} : προσθήκη χρήσιμων για την κατανόηση πληροφοριών

κού συμβουλίου του σχολείου των δύο νέων:

1. Γιάννης: Ψηφίζουμε τώρα για πρόεδρο, και βγήκε ο Δημήτρης, και με το που βγήκε ο Δημήτρης, λέμε εγώ ο Ντίνος και ο Κυριάκος φεύγουμε ( ) δε σας γουστάρουμε//
- Ντίνος: // Ναι, δε ψηφίζουμε καθόλου. >Μα ελάτε να ψηφίσετε< άντε ρε ( )
- Γιάννης: Δε σας γουστάρουμε ρε, φύγετε//
- Ντίνος: // Και την ίδια μέρα τους λέω >εγώ επειδή δεν τον γουστάρω το Δημήτρη< θέλω να του κάνω σπάσιμο, όπως μπορούσα να τον κάνω να:: πει ξέρω 'γω παραιτούμαι, δε ξέρω τι θα γίνει. Και τους λέω ότι εγώ τους λέω, με δικά μου αιτήματα θέλω συνέλευση. Και μου κάνει ο Δημήτρης θες να την κάνουμε σήμερα; εντάξει λέω αφού θέλεις να φύγεις από σήμερα, σήμερα. Μπαίνουμε μέσα, μπαίνουν όλοι μέσα, με περιμένανε μέσα. Ρωτάγανε αυτοί, είχανε χεστεί ξέρω 'γω οι άλλοι, τι γίνεται;, τι θα μας πουν//
- Γιάννης: // Εμένα με ρωτάγανε >τι θέλει να πει ο Ντίνος;< Ποιος Ντίνος; Ο Ντίνος >Ο Καλογεράς; λέω< (...) όχι ο άλλος ο Ντίνος με τα μακριά μαλλιά. Έχουμε κάνα Ντίνο; ο φίλος σου ο ντράμερ, α α ναι τι; Τι θέλει να μας πει; Α: αυτός κάνει τη συνέλευση; Δε το 'ξερα ρε παιδιά. Και 'γω ήξερα αλλά:: Τι να σας πω ρε παιδιά λέω. Έρχεται τώρα ο Ντίνος μέσα//
- Ντίνος: // Μπαίνω μέσα εγώ, κάθομαι, τι' ναι ρε Ντίνο; Αράζω, τρία αιτήματα τους λέω. Πρώτον μη δω σε κατάληψη τίποτα ΚΝΕ απ' έξω (...)

Στο (1), ενώ ο Γιάννης έχει το λόγο παρουσιάζοντας την επιλοκή της δράσης, ο Ντίνος δεν του αναγνωρίζει δικαίωμα εκτεταμένης συνεισφοράς ώστε να ολοκληρώσει την αφήγησή του και τον διακόπτει. Με τη διακοπή του αυτή προσθέτει λεπτομέρειες των όσων διαδραματίστηκαν υπογραμμίζοντας παράλληλα και τη δική του συμμετοχή στα γεγονότα (ήδη αυτή έχει επισημανθεί από το Γιάννη). Στη συνέχεια η αφήγηση επιτελείται από κοινού από τους δύο νέους και μάλιστα με δραματοποιημένο τρόπο, αφού ο λόγος εναλλάσσεται μεταξύ τους σύμφωνα με τις απαιτήσεις των διαλόγων που αναπαριστώνται. Δηλαδή, στα σημεία της αφήγησης που η φωνή (voice), για να χρησιμοποιήσω τον όρο του Bakhtin (1981), ενός από τους δύο νέους μπορεί ή πρόκειται να αναπαρασταθεί, ο νέος αυτός διακόπτει

τον άλλον για να πει ο ίδιος τα λόγια του, να αναπαραστήσει ο ίδιος τη συμμετοχή του. Με τον τρόπο αυτό καθένας από τους δύο νέους διεκδικεί να καθοδηγήσει την εξέλιξη της δράσης μέσα από τη δική του οπτική (πρβλ. Norrick 2000: 116).

Η από κοινού (πολλές φορές με τρόπο ανταγωνιστικό) επιτέλεση ορισμένων αφηγήσεων όπως στο (1), θεωρώ ότι αποτελεί έναν απτό τρόπο πιστοποίησης του κοινού βιώματος των δύο νέων. Είναι ενδεικτική και ταυτοχρόνως ενισχυτική του γεγονότος ότι οι δύο νέοι δεν είναι δύο μεμονωμένα άτομα που συνυπάρχουν σε μια συνομιλία, αλλά αποτελούν μέλη της ίδιας ομάδας που μοιράζεται κοινές εμπειρίες. Το γεγονός ότι πρόκειται για κοινές εμπειρίες ή για γνωστές και στους δύο ιστορίες υποδεικνύεται ορισμένες φορές στα δεδομένα μου από τον ομιλητή με τη χρήση α' πληθυντικού, π.χ. *φεύγουμε δε σας γουστάρουμε* και από τον ακροατή/συν-αφηγητή με τη χρήση δεικτών αναγνώρισης όπως *α::, καλά::, α: καλά:: (αυτό θα πεις)*, την προσθήκη λεπτομερειών και επιβεβαιωτικών σχολίων κατά την εξέλιξη της αφήγησης κλπ. Το κοινό λοιπόν αυτό βίωμα επανερχόμενο στο αφηγηματικό προσκήνιο έχει ως αποτέλεσμα την έντονη εμπλοκή (high involvement), όπως θα το έθετε η Tannen (1989, κ.α.), των λεγομένων των συν-αφηγητών και ταυτοχρόνως, όπως παρατηρεί ο Norrick (1997: 211), την επιβεβαίωση του δεσμού τους και την αίσθησης ένταξής τους στην ίδια ομάδα (βλ. σχετικά και Chesire 2000: 245-246).

Όπως ήδη σημείωσα, στα δεδομένα μου ο βαθμός συμμετοχής του ενός νέου στην αφήγηση του άλλου κυμαίνεται από σύντομα σχόλια έως εκτεταμένες συνεισφορές. Ανεξάρτητα όμως από το βαθμό συμμετοχής που παρατηρείται κάθε φορά, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι οι δύο νέοι συστηματικά κατοχυρώνουν τη συνομιλιακή *δυνατότητα* της συν-αφήγησης. Πιο συγκεκριμένα, κάνουν πολύ περιορισμένη χρήση ειδικών προεξαγγελτικών συνεισφορών όπως *Να το πω ρε τι 'χε γίνει πέρσι;* ή *Σήμερα έγινε φάση με το θρησκευτικό* ή *Ακου να πάθεις*, οι οποίες μπορούν να εξασφαλίσουν εκτεταμένες συνεισφορές για αφηγηματικούς μονολόγους. Συνήθως δεν σημαδεύουν ρητά την έναρξη της αφήγησης, δείχνοντας έτσι ότι το βήμα είναι προσπελάσιμο και ανοικτό στον άλλο ομιλητή ανεξάρτητα από το αν και σε τι βαθμό η δυνατότητα αυτή θα καταλήξει σε συν-αφήγηση. Η επιλογή αυτού του τρόπου εκκίνησης των αφηγήσεων που δεν κατοχυρώνει το δικαίωμα σε αφηγηματικούς μονολόγους, αλλά δίνει τη δυνατότητα πραγμάτωσης διαβαθμισμένης συν-αφήγησης είναι, νομίζω, ενδεικτική του γεγονότος ότι οι ιστορίες των δύο νέων δεν εκλαμβάνονται ως ιδιοκτησία μεμονωμένων ομιλητών, αλλά ως κοινό κτήμα της ομάδας, όπως θα το έθετε η Chesire (2000: 253). Οι δύο νέοι φαίνεται να έχουν διαρκώς την αίσθηση ότι μπορεί ο ένας να διεισδύσει και να συμμετάσχει στην αφήγηση του άλλου, ακριβώς γιατί

οι ιστορίες τους τις περισσότερες φορές είναι κοινές ή γνωστές, επεισόδια ή στιγμιότυπα της συνολικής ιστορίας της παρέας τους.

Από την παραπάνω ανάλυση νομίζω ότι ενισχύεται η θέση ότι το *εμείς* των δύο νέων, η πτυχή της ταυτότητάς τους που σχετίζεται με το γεγονός ότι δεν είναι δύο μεμονωμένα άτομα, αλλά μέλη της ίδιας ομάδας με κοινά βιώματα, εκφράζεται και αντανακλάται στην από κοινού, πολυφωνική (πρβλ. Blum-Kulka 1993: 390) επιτέλεση με την οποία μπορούν να επιλέξουν να εκφέρουν τις αφηγήσεις τους. Για τους δύο νέους φαίνεται ότι δεν έχει τόση σημασία η διασφάλιση του βήματος για έναν αφηγηματικό μονόλογο, όσο η απόλαυση που μοιάζει να συνεπάγεται η πραγμάτωση του *εμείς* στη συν-αφήγηση, όταν αυτή επιλέγεται.

Χρησιμοποιώντας τους όρους των Labov & Fanshel (1977: 80) μπορούμε να συνοψίσουμε τα παραπάνω παρατηρώντας ότι η πολυφωνική επιτέλεση προϋποθέτει την αναφορά σε *A-B events*, δηλαδή σε γεγονότα γνωστά και στους δύο συμμετέχοντες (A και B) ή, σύμφωνα με την παράλληλη, αλλά όχι ταυτόσημη, κατηγορία που προτείνει ο Norrick (1997: 202), σε *G-events*, δηλαδή σε γεγονότα που τα έχει βιώσει μια ομάδα (Group) και τα οποία συγκροτούν την ταυτότητα της.

Στα δεδομένα μου είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι η έκφραση του *εμείς* των δύο νέων μπορεί να ανιχνευτεί όχι μόνο στη συν-αφήγηση γνωστών γεγονότων (*A-B* ή *G events*), αλλά και σε αφηγήσεις που αφορούν σε *A events* (πρβλ. Labov & Fanshel 1977: 62), δηλαδή σε γεγονότα γνωστά μόνο στον αφηγητή. Στις περιπτώσεις αυτές που ο άλλος νέος δεν μπορεί να συμμετάσχει στην αφήγηση καθώς δεν γνωρίζει τα γεγονότα, είναι δυνατόν να επιλέξει να επιτελέσει στη συνέχεια μια διαφορετική αφήγηση που επαναλαμβάνει όμως – σε κάποιο τουλάχιστον βαθμό – τη δράση και τις αξιολογήσεις της προηγούμενης. Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο απόσπασμα όπου οι δύο νέοι σε δύο διαδοχικές αφηγήσεις αναφέρονται στον κοινό τρόπο με τον οποίο ανταποκρίθηκαν, όντας μέλη διαφορετικών τμημάτων, στην έκθεση που ζήτησε να γράψουν η καθηγήτρια των αγγλικών:

2. Γιάννης: (...) της λέω, κυρία εγώ βαριέμαι να γράψω έκθεση, please George, μου λέει ήταν εκατόν πενήντα λέξεις, >τι εκατόν πενήντα λέξεις< να σου γράψω εκατόν πενήντα (...) φορές της λέω ότι βαριέμαι; Τι να γράψω της λέω δε μου 'ρχεται τίποτα, τέλος πάντων εγώ δεν το κατάλαβα το θέμα, κάτι για festival έγραφε και γράφω εγώ I am in the rock wave festival κι άρχισα να λέω μαλακίες για συγκροτήματα και τέτοια πράγματα, πρέπει να φρίκαρ' η γυναίκα.

- Ντίνος: Εν τω μεταξύ μας είχε βάλει κι εμάς μια και έλεγε ξέρω
 'γω, γράφτε μια ιστορία, σκεφτόμουνα σκεφτόμουνα
 από το Στάθη το είχα ακούσει, σκεφτόμουνα τι να γρά-
 ψω ρε πούστη μου, και γράφω I am a lonely ranger ξέρω
 'γω walking in the night with my horse tic tic//
- Γιάννης: //Πιο/ τώρα σοβαρά το 'χεις κάνει αυτό;
- Ντίνος: Ναι, tic tic tic >tic tic tic tic< όλη τη σελίδα ξέρω 'γω, τα
 άλογα, ρε παιδί μου περπάταγε το άλογο (...) και στο
 τέλος το the end.

Στο παραπάνω απόσπασμα ο Γιάννης αναφέρεται στην απροθυμία του να ανταποκριθεί στην έκθεση που τους ζήτησε η καθηγήτρια των αγγλικών και στο γεγονός ότι εν τέλει έγραψε κάτι άσχετο με το θέμα και σχετικό με τα μουσικά του ενδιαφέροντα, επιδεικνύοντας έτσι την αδιαφορία του για τις σχολικές υποχρεώσεις, αλλά και το πρόσωπο της καθηγήτριάς του. Δεδομένου ότι ο Ντίνος δεν έχει πρόσβαση στο γεγονός αυτό (A-event), αλλά θέλοντας προφανώς να δείξει ότι ο τρόπος αντιμετώπισης τέτοιων καταστάσεων είναι κοινός και για τους δύο, ανασύρει και αφηγείται μια δική του ιστορία (επίσης A-event), παραπλήσια όμως μ' αυτήν του Γιάννη. Με παράλληλη δομή (αρχική αμηχανία και στη συνέχεια ανταπόκριση με μη προσδοκώμενο τρόπο) και παράλληλη αξιολογική στάση (υποτίμηση του σχολείου και του προσώπου της καθηγήτριάς) η αφήγηση του Ντίνου συναντά την αφήγηση του Γιάννη δείχνοντας ότι η δράση των δύο νέων και όταν δεν είναι κοινή βασίζεται σε κοινές αξίες (βλ. σχετικά Norrick 1997: 211-213, Chesire 2000: 257). Στην ανάλυση των δύο αφηγήσεων του αποσπάσματος (2), η έμφαση δεν βρίσκεται στο περιεχόμενό τους, αλλά στο γεγονός ότι ο Ντίνος επιλέγει να επιτελέσει την αφήγησή του στο δομικό και αξιολογικό πρότυπο της προηγούμενης αφήγησης του Γιάννη επιβεβαιώνοντας έτσι τις κοινές τους αξίες.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω είδαμε ότι η δυνατότητα πολυφωνικής επιτέλεσης των αφηγήσεων των δύο νέων, αλλά και η διαδοχική επιτέλεση παράλληλων μονολογικών αφηγήσεων με κοινό στόχο, αποτελούν συνομιλιακούς δείκτες του *εμείς* (πρβλ. τη συζήτηση σχετικά με τους *in-group identity markers* στους Brown & Levinson 1987: 107 κ.εξ.).

4. Η ανίχνευση του αυτοί στην ιστορία (tale)

Όπως σημειώνει η Blum-Kulka (1993: 364) η ιστορία (tale) είναι το υλικό των αφηγήσεων. Εντοπίζεται, κυρίως όταν πρόκειται για αφηγήσεις εμπει-

ριών, στις χρονικά διατεταγμένες προτάσεις που ακολουθούν τη σειρά με την οποία μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα πραγματικά γεγονότα έλαβαν χώρα (πρβλ. Labov 1972: 360-361). Ο σκελετός αυτός των χρονικά διατεταγμένων προτάσεων εμπλουτίζεται σε κάθε συγκεκριμένη αφηγηματική πραγμάτωση από τις γνωστές αφηγηματικές κατηγορίες της περίληψης, του προσανατολισμού, της αξιολόγησης, των αποτελεσμάτων και του κλεισίματος (πρβλ. Labov ό.π., Norrick 1997: 201).

Η μαγνητοφωνημένη συνομιλία των δύο νέων με τους ερευνητές συνίσταται σε μεγάλο βαθμό σε διαδοχή αφηγήσεων, οι ιστορίες των οποίων περιστρέφονται θεματικά γύρω από περιστατικά της σχολικής, θρησκευτικής και οικογενειακής ζωής τους. Ο αφηγηματικός φακός τους εστιάζεται, κατά συνέπεια, σε καθηγητές, συμμαθητές, συγγενείς, ιερωμένους, αστυνομικούς. Τις περισσότερες φορές οι δύο νέοι, εξιστορώντας τις συμπεριφορές και τις δραστηριότητες των χαρακτήρων αυτών, τις αξιολογούν αρνητικά, όπως θα δούμε στη συνέχεια, είτε με εξωτερικό (external) ρητό σχολιασμό, είτε με τρόπο εσωτερικό (internal), μέσω συγκεκριμένων αφηγηματικών επιλογών (πρβλ. Labov 1972). Οι παραπάνω χαρακτήρες, ως μη αποδεκτοί, τοποθετούνται στον πόλο του *αυτοί*. Κατακρίνοντας τις συμπεριφορές τους οι δύο νέοι οριοθετούν τις δικές τους αντιλήψεις και πεποιθήσεις, την εικόνα που εντέλει θέλουν να προβάλλουν για τον εαυτό τους.

Στο απόσπασμα (3) που ακολουθεί ο Γιάννης αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ο θείος και ο πατέρας του αντιμετώπισαν την επίσκεψη του Οικουμενικού Πατριάρχη στην Πάτρα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ντίνος είναι αυτός που εισάγει το θέμα (αναφέρεται στο πρόσωπο του θείου του Γιάννη) και στη συνέχεια παρακολουθεί στενά την αφήγηση του Γιάννη παρεμβαίνοντας και συμπληρώνοντας τα λεγόμενά του, δείχνοντας έτσι ότι είναι γνώστης των γεγονότων και ότι ενστερνίζεται απόλυτα το στόχο της αφήγησης του Γιάννη.

3. Ντίνος: Ο θείος αυτουνού, ποιος είχε//
 Γιάννης: //Καλά ο θείος μου/ είχε έρθει ο Οικουμενικός Πατριάρχης στην Πάτρα πριν κάνα μήνα και:/ πήγαινε τώρα στον Άγιο Αντρέα με το που πάει να μπει τώρα στον Άγιο Αντρέα >φρουρά αστυνομία τώρα< πολύ φρουρά, βλέπω το θείο μου τώρα//
 Ντίνος: //Στην τηλεόραση.
 Γιάννης: Στο Super B να περνάει κάτω από τα πόδια αστυνομικών να//
 Ντίνος: //Να σπρώχνει//
 Γιάννης: //Να σκίζει ( ) μαλακίες πάει στον Οικουμενικό Πα-

τριάρχη και κάνει, τον ακουμπάει και άρχισε να κάνει
το σταυρό του, έτσι//

Ντίνος: //Λες και είναι ο Θεός//

Γιάννης: //Ξέρω 'γω, περνάνε δύο μέρες ξέρω 'γω, τον πετυχαίνει
ο πατέρας μου, α του λέει ακούμπησα ακούμπησα του
λέει τον Οικουμενικό Πατριάρχη. Πήρα αγιότητα, ο πα-
τέρας μου ναι του λέει δώσ' μου κι εμένα ((γέλια)). Εί-
ναι ψυχάκηδες ρε.

Με την αφήγηση στο (3) ο Γιάννης, συνεπικουρούμενος από τις συνομιλιακές συμβολές του Ντίνου, φέρνει στο αφηγηματικό προσκήνιο τη συμπεριφορά του θείου και του πατέρα του για να την υπονομεύσει, αναδεικνύοντάς την υπερβολική και ακραία. Ο Γιάννης στο σημείο κορύφωσης της περιγραφόμενης δράσης χρησιμοποιεί σωρευτικά δομές με *να* (πρβλ. *να περνάει, να σπρώχνει, να σκίζει, να κάνει το σταυρό του*), χαρακτηριστικές των ελληνικών αφηγήσεων, δίνοντας, μέσω της ατελούς όψης (*imperfective aspect*) με την οποία συνδέεται η χρήση του αφηγηματικού *να*, διάρκεια, αμεσότητα και δραματική έμφαση στα περιγραφόμενα γεγονότα (βλ. σχετικά Mackridge 1990: 397, Georgakopoulou 1997: 125, 133, 142). Η αφηγηματική κάμερα «ζουμάρει», όπως θα το έθετε η Georgakopoulou (ό.π.: 142), στα γεγονότα τα οποία με τον τρόπο αυτό δίνεται η αίσθηση ότι εκτυλίσσονται ενώπιον του αφηγητή και των ακροατών του. Η αίσθηση αυτή επιτείνεται από τη χρήση του ρήματος *βλέπω* το οποίο εκφράζει ρητά την αμεσότητα και στο οποίο οι περισσότερες *να*-προτάσεις μπορούν να θεωρηθούν συμπληρώματα. Με τη στρατηγική αυτή ο Γιάννης υπογραμμίζει την υπερβολή στην προσπάθεια του θείου του να προσεγγίσει τον Πατριάρχη. Επιπλέον, γελοιοποιεί τον θείο και τον πατέρα του αναπαριστώντας σε ευθύ λόγο τις φωνές τους. Ειδικότερα, και σύμφωνα με τους όρους του Goffman (1981: 144), τους προβάλλει ως αυτοηγούς (*principals*) και συντάκτες (*authors*) ενός διαλόγου στον οποίο τονίζεται η έντονη επιθυμία του πατέρα του να του μεταδοθεί η «αγιότητα» που είχε προκύψει στον θείο του από την αφή με τον Πατριάρχη (πρβλ. Θείος: *Α, ακούμπησα ακούμπησα τον Οικουμενικό Πατριάρχη. Πήρα αγιότητα*. Πατέρας: *Ναι, δώσ' μου κι εμένα*). Με τις συγκεκριμένες αφηγηματικές επιλογές το θρησκευτικό συναίσθημα των δύο συγγενών προβάλλεται ως καταφανώς ακραίο και υπερβολικό και, κατά συνέπεια, αξιολογείται ως εύλογα μη επιθυμητό και αρεστό στους δύο νέους. Χωρίς να δηλώνεται ρητά, η στάση τους για τους συγγενείς του Γιάννη *εσωτερικοποιείται* (*internalized*) στον τρόπο παρουσίασης των γεγονότων, της εξέλιξης της δράσης (πρβλ. και Georgakopoulou 1997: 167). Επιπλέον, η απαξιωτική στάση του Γιάννη συνάγεται σαφώς και από τα γέλια που συνο-

δεύουν την αναπαράσταση των λεγομένων του πατέρα του, αλλά και από τη ρητή αξιολογική δήλωση *Είναι ψυχάκηδες ρε*.

Στο απόσπασμα (4) ο Γιάννης αφηγείται την αντιμετώπιση που είχε από τον καθηγητή των Λατινικών όταν στο μάθημά του έγραφε ποιήματα, αλλά και την αντίδρασή του στην αντιμετώπιση αυτή.

4. Γιάννης: Αυτός που μας κάνει Λατινικά, Λατινικά/ έγραφα εγώ ξέρω 'γω ένα ποίημα, στην ώρα του, ανοιχτή η γραμματική μου, ανοιχτό το αναγνωστικό μου, όλα μου. Με βλέπει ότι γράφω, έρχεται πάνω, έρχεται σιγά-σιγά με το βιβλίο των Λατινικών από πάνω μου και ενώ διάβαζε Λατινικά, μπαπ μου πιάνει το τετράδιο. Το πιάνω κι εγώ το τετράδιο το τράβαγε, άστο, μου λέει, άστο. (...) Δε τ' αφήνω, το τραβάω μπουφ πάνω στο θρανίο μου.

Στο απόσπασμα αυτό ο Γιάννης εκτός από το ρόλο του αφηγητή έχει, επιπλέον, μαζί με τον καθηγητή του και πρωταγωνιστικό ρόλο (βλ. Ochs & Taylor 1992: 309) στο περιστατικό που αφηγείται, κάτι που δεν συμβαίνει στο (3). Παρουσιάζει τον καθηγητή του να παραβιάζει αυτό που θεωρεί προσωπικό του χώρο, καθώς, ενώ πληρούσε τις τυπικές, κατά τη γνώμη του, προϋποθέσεις παρακολούθησης του μαθήματος (πρβλ. *ανοιχτή η γραμματική μου, ανοιχτό το αναγνωστικό μου, όλα μου*), ο καθηγητής, προσποιούμενος ότι συνεχίζει κανονικά το μάθημά του, ήθε να του αρπάξει αιφνιδιαστικά και βίαια το τετράδιο που έγραφε ποιήματα (πρβλ. *έρχεται σιγά-σιγά με το βιβλίο των Λατινικών από πάνω μου και ενώ διάβαζε Λατινικά, μπαπ μου πιάνει το τετράδιο*). Ακολουθεί διαπληκτισμός για το ποιος θα καταφέρει να πάρει το τετράδιο, όπου ο Γιάννης παρουσιάζει τη φωνή του καθηγητή του αυταρχική (πρβλ. την ένταση της φωνής και τη χρήση προστακτικής στα εκφωνήματα *άστο, άστο*) και απειλητική του αρνητικού του προσώπου (negative face), της προσδοκίας, σύμφωνα με τους Brown & Levinson (1987: 62), να μην παρακωλύονται οι δραστηριότητες του αποδέκτη και να μη δέχεται επιβολές. Μ' ένα λόγο, στο (4) όπως και στο (3), μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο Γιάννης επικρίνει μια συμπεριφορά αναδεικνύοντάς την κατώτερη των προσδοκιών του· επιπλέον, όμως, στο (4) η συγκεκριμένη συμπεριφορά του καθηγητή έχει δυσμενείς επιπτώσεις επάνω του, καθώς παραβιάζει τον προσωπικό του χώρο. Γι' αυτό και σε φραστική διαμάχη που παρατίθεται μετά το απόσπασμα στο (4) ο Γιάννης αντιτείνει στον καθηγητή του, ο οποίος τον καλεί να χαμηλώσει τον τόνο της φωνής του, ότι «ο τόνος της φωνής μου θα ήταν καλύτερος αν η δική σας συμπερι-

φορά ήτανε πιο πρέπουσα», αξιολογώντας και με το ρητό αυτό αρνητικά τη συμπεριφορά του καθηγητή του, ως υπονομευτική του προσωπικού του χώρου.

Στα αποσπάσματα (3) και (4) (όπως και στις περισσότερες αφηγήσεις τους) οι δύο νέοι με τη χρήση του αφηγηματικού ενεστώτα, τη συσώρευση του αφηγηματικού να, και τη χρήση του ευθέως λόγου που αναπαριστά τη φωνή των χαρακτήρων, μεταδίδουν μια αίσθηση εγγύτητας ανάμεσα στον κόσμο της αφηγούμενης ιστορίας και σ' αυτόν της επικοινωνιακής περιστασης, μια παροντική, σχεδόν οπτική και ηχητική αντίληψη των αφηγούμενων γεγονότων (βλ. σχετικά Georgakopoulou 1997: 141-144, Hamilton 1998: 63). Χρησιμοποιώντας τα αφηγηματικά αυτά μέσα μπορούν με αποτελεσματικό τρόπο να καταδείξουν τις συμπεριφορές των χαρακτήρων που εντάσσονται στον πόλο του *αυτοί*. Αποδίδοντάς τους πράξεις καταφανώς υπερβολικές και/ή απειλητικές, οι οποίες ακριβώς λόγω του τρόπου παρουσίασής τους «μιλούν από μόνες τους» (βλ. Fleischman 1990: 149), εσωτερικοποιούν την αρνητική αξιολόγηση, χρησιμοποιώντας παράλληλα και τον εξωτερικό (external), ρητό απαξιωτικό σχολιασμό.

Οι δύο νέοι στα αποσπάσματα (3) και (4) αξιολογώντας αρνητικά χαρακτήρες όπως συγγενείς και καθηγητές προβάλλουν τον επιστημικό (epistemic) εαυτό τους, σύμφωνα με τους όρους του Bruner (βλ. Schiffrin 1996: 194-195), δηλαδή τις πεποιθήσεις και τις στάσεις τους λ.χ. για τον υπερβολικό τρόπο έκφρασης του θρησκευτικού συναισθήματος ή για την απειλητική συμπεριφορά των καθηγητών. Ο επιστημικός εαυτός των δύο νέων προβάλλεται με ανάλογο τρόπο και σε άλλες εξιστορήσεις τους στα δεδομένα μου, όπου αναπαριστώντας φωνές και συμπεριφορές εκπροσώπων της κατηγορίας του *αυτοί* με τις οποίες άμεσα ή έμμεσα αντιπαρατίθενται, οριοθετούν και δίνουν περιεχόμενο (στο *εμείς* (πρβλ. Farr 2000: 80). Το *εμείς* έτσι δεν προβάλλει μόνο ως εγκλειστικό, αλλά και ως απο-κλειστικό με την έννοια ότι κατακρίνει ή και επιτίθεται, όπως θα δούμε στο παράδειγμα (5), σε άλλα *εμείς*⁴. Ειδικότερα, προβάλλουν για τον εαυτό τους μια εικόνα ανθρώπων που αξιολογούν αρνητικά την κατά τη γνώμη τους ανεπάρκεια, ανευθυνότητα και αυταρχικότητα των καθηγητών τους, την κοσμική συμπεριφορά των ιερωμένων και την αυταρχικότητα των αστυνομικών, αλλά και την έλλειψη αλληλεγγύης και την κομματικοποίηση των συμμαθητών τους.

Ο Bruner (βλ. Schiffrin 1996: 194-195) διακρίνει (κυρίως μεθοδολογικά, πρβλ. Schiffrin 1996: 200) τον επιστημικό από τον *εν δράσει* (agentive) εαυτό ο οποίος αποκαλύπτεται όταν καταγράφονται οι πράξεις μας (συμπεριλαμ-

4. Τη διατύπωση αυτή οφείλω στον Περικλή Πολίτη.

βανομένων και των γλωσσικών) σε σχέση μ' ένα στόχο, καθώς και τα αποτελέσματά τους. Στις αφηγήσεις του δείγματός μου, η καταγραφή αυτή των πράξεων αποτελεί έναν ευαίσθητο δείκτη για τη σχέση και τη στάση των αφηγητών με όσους συγκαταλέγουν στον πόλο του *αυτοί*, όπως μπορούμε να δούμε στην ανάλυση του επόμενου αποσπάσματος (5).

Στο (5) ο Ντίνος τη φορά αυτή, συνεπικουρούμενος από το Γιάννη, έχει την κύρια ευθύνη της αφήγησης ενός φραστικού διαπληκτισμού με αστυνομικό που συνέβη στο Μετρό της Αθήνας, όπου η τάξη των δύο φίλων πήγε εκδρομή.

5. Ντίνος: Στο Μετρό την είχατε δει τη σκηνή που 'χε παιχτεί;
 Ερ.1: Ποια ποια σκηνή;
 Ντίνος: Στο Μετρό τέλος πάντων, είμασταν εγώ, αυτός και ο Κυριάκος, εν τω μεταξύ εγώ και αυτός κομμάτια απ' το ταξίδι >απ' τη στιγμή που μπήκαμε στο λεωφορείο οκτώ η ώρα μέχρι τη στιγμή που μας έφερε εδώ είμασταν κομμάτια {από το ποτό}<, ξέρω 'γω μπαίνουμε στο Μετρό πηγαίναμε πηγαίναμε, σταματάει σε μια στάση ανοίγουν οι πόρτες δεν ήταν να βγούμε κοιτάω και 'γω ξέρω 'γω από την πόρτα που 'χε ανοίξει και βλέπω ένα μπάτσο τώρα με μπότες μέχρι εδώ πάνω κάτι πράσινους μπερέδες και ένα όπλο ξέρω 'γω που ρίχνει πεντακόσιες φορές το δευτερόλεπτο//
 Γιάννης: //Αυτόματο//
 Ντίνος: //Αυτόματο λες και πάει ξέρω 'γω για: πόλεμο.
 Γιάννης: Έτσι είναι ρε στους υπόγειους έτσι //[είναι].
 Ερ.2: //[Ναι].
 Ντίνος: Λοιπόν και αρχίζουμε >κι είχε και μια φάτσα ξέρω 'γω δε βλεπότανε ο άνθρωπος< και του λέμε δε ντρέπεσαι πώς είσαι έτσι ξέρω 'γω κωλόπουστα//
 Γιάννης: //Τι έχω λέει ρε παιδιά//
 Ντίνος: //Αντε ρε γουρούνι//
 Γιάννης: //>Θα ντρεπόμουνα λέω στη θέση σου δε κοκκινίζεις του λέω τι 'ναι αυτά που βαστάς ρε; πώς ντύνεσαι έτσι ρε;<

Στην αφήγηση του (5) οι δύο νέοι εκτός από συν-αφηγητές ενός περιστατικού, είναι και πρωταγωνιστές σ' αυτό (πρβλ. και το παράδειγμα (4)), καθώς με δική τους πρωτοβουλία ξεκίνησε ο φραστικός διαπληκτισμός με τον αστυνομικό. Ο Ντίνος καταδεικνύει την εμφάνιση και το παρουσιαστικό του αστυνομικού ως υπερβολικά (: *μπότες μέχρι εδώ πάνω, κάτι πράσινους*

μπερέδες, ένα όπλο ξέρω 'γω που ρίχνει πεντακόσιες φορές το δευτερόλεπτο, αυτόματο λες και πάει για: πόλεμο, μια φάτσα ξέρω 'γω δε βλέπτανε ο άνθρωπος). Τα χαρακτηριστικά αυτά του αστυνομικού μοιάζει να λειτουργούν συμβολικά δημιουργώντας στους δύο νέους ανακλαστικά βίαιης λεκτικής αντίδρασης, λόγω και της επίδρασης του ποτού. Η προσβλητική λεκτική δραστηριότητα των δύο νέων παρουσιάζεται με την επιστροφή στην επιλοκή της δράσης, μετά την περιγραφή της εμφάνισης του αστυνομικού, και ενδεικνύεται με το *Λοιπόν και αρχίζουμε*. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι οι δύο νέοι επιλέγουν να αναπαραγάγουν, ως ένα βαθμό πιθανότατα και να κατασκευάσουν (πρβλ. Tannen 1989: 98 κ.εξ.), το διάλογο που είχαν με τον αστυνομικό με τρόπο ιδιαίτερα προσβλητικό γι' αυτόν.

Ειδικότερα, τόσο ο Γιάννης όσο και ο Ντίνος φέρονται να απειλούν μεταπικά το θετικό πρόσωπο (positive face) του αστυνομικού, την προσδοκία αποδοχής και εκτίμησης που, σύμφωνα με τους Brown & Levinson (1987: 62), είναι αναμενόμενο να έχει κάθε μέλος μιας κοινωνίας, χρησιμοποιώντας υβριστικές εκφράσεις έντονης αποδοκιμασίας (πρβλ. *δε ντρέπεσαι πώς είσαι έτσι, κωλόπουστα, γουρούνι, θα ντρεπόμουνα στη θέση σου, δε κοκκινίζεις, τι 'ναι αυτά που βαστάς ρε;, πώς ντύνεσαι έτσι ρε;*), χωρίς καμία παράλληλη χρήση επανορθωτικών (redressive) πράξεων. Ο βαθμός απειλής είναι ιδιαίτερα υψηλός, αν λάβουμε υπόψη ότι μεταξύ του αστυνομικού και των δύο νέων υπάρχει αυξημένη κοινωνική απόσταση και διαφορά εξουσίας και οι εκφράσεις που οι νέοι χρησιμοποιούν ισοδυναμούν με απόλυτη και αναίτια απόρριψη του αστυνομικού. Η απουσία ορατής αιτιολογίας για την φραστική επίθεση πιστοποιείται και από την αντίδραση του αστυνομικού ο οποίος αρχικά παρουσιάζεται να μην μπορεί να κατανοήσει το λόγο της επίθεσης (πρβλ. *Τι έχω ρε παιδιά*).

Οι δύο νέοι στο απόσπασμα (5), μαζί με την αρνητική αξιολόγησή τους για την εμφάνιση του αστυνομικού, προβάλλουν κυρίως τον εαυτό τους *εν δράσει* (agentive self), καταγράφοντας τις δραστηριότητες και τις επιπτώσεις τους στους άλλους. Ειδικότερα, προβάλλονται ως πρωταγωνιστικοί χαρακτήρες, αυτουργοί (principals) και συντάκτες (authors) των υβριστικών γλωσσικών τους πράξεων στη διεπίδραση με τον αστυνομικό. Η επιλογή των δύο νέων να παρουσιάσουν με τρόπο ιδιαίτερα απειλητικό τη φραστική τους συμπεριφορά, παίρνοντας απόλυτα την ευθύνη των λεγομένων τους, δείχνει ότι συνειδητά ταυτίζονται με το στόχο, το περιεχόμενο και τις επιπτώσεις της συμπεριφοράς τους και ότι είναι, θα λέγαμε, υπερήφανοι που την πραγματοποίησαν. Ο *εν δράσει* εαυτός των δύο νέων προβάλλεται και σε άλλες αφηγήσεις τους να προσβάλλει ή/και να παρωδεί τη συμπεριφορά συγγενών, συμμαθητών και καθηγητών.

Η ανάλυση του αποσπάσματος (5) αναδεικνύει ότι οι δύο νέοι δεν αρ-

κούνται κατά τις εξιστορήσεις τους στην, από κοινού ορισμένες φορές, κατάδειξη της δράσης χαρακτήρων που συγκαταλέγονται στην κατηγορία του *αυτοί*, οριοθετώντας έτσι το σύστημα των πεποιθήσεών τους, τον επιστημικό εαυτό τους. Επιπλέον, προβάλλοντας τον εαυτό τους εν δράσει και μάλιστα σε ρόλο εκδικητικού τιμωρού εκπροσώπων της κατηγορίας του *αυτοί*, υπογραμμίζουν το «αγεφύρωτο χάσμα» ανάμεσα στο *εμείς* και το *αυτοί*.

Συμπερασματικά

Στο άρθρο αυτό επιχείρησα να διερευνήσω, σε μια μικρής κλίμακας ανάλυση (βλ. σχετικά Chesire 2000: 258), τον τρόπο με τον οποίο δύο νέοι που ανήκουν στην ίδια παρέα εκφράζουν την ταυτότητά τους στις αφηγήσεις τους στο πλαίσιο της συνομιλίας τους με δύο ερευνητές. Υποστήριξα ότι η έκφραση του *εμείς* των δύο νέων εντοπίζεται κυρίως στον τρόπο και τις πρακτικές της επιτέλεσης των αφηγήσεών τους και ειδικότερα στη δυνατότητα της από κοινού επιτέλεσης των αφηγήσεών τους, καθώς και στη διαδοχική επιτέλεση παράλληλων μονολογικών αφηγήσεων με κοινό στόχο. Το κοινό βίωμα δίνει τη δυνατότητα εμπλοκής των λεγομένων των δύο νέων στο πλαίσιο της ίδιας αφήγησης, αλλά και οι κοινές παραδοχές και αξίες τους δίνουν τη δυνατότητα να ανασύρουν και να αφηγούνται διαδοχικά παράλληλες εμπειρίες με κοινό στόχο. Υποστήριξα επιπλέον ότι στο πεδίο της ιστορίας των αφηγήσεών τους οι δύο νέοι κατακρίνουν, μέσω της αρνητικής

5. Στο σημείο αυτό όμως είναι ίσως ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι οι δύο νέοι ορισμένες φορές προβάλλοντας τον εαυτό τους εν δράσει, ασυνείδητα μάλλον, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι υπονομεύουν τον επιστημικό εαυτό τους. Παρουσιάζονται, δηλαδή, να δρουν με τον τρόπο που κατακρίνουν τους εκπροσώπους της κατηγορίας του *αυτοί*, όπως χαρακτηριστικά φαίνεται στην αναπαράσταση της απειλητικής για το πρόσωπο του αστυνομικού φωνής τους στο (5), η οποία μοιάζει με την απειλητική για το πρόσωπό τους φωνή του καθηγητή στο (4). Χρησιμοποιώντας τους όρους του Τσιτσιπί (Tsitsipis 1998: 126 κ.εξ.), οι αποφάνσεις των δύο νέων, όσα άμεσα ή έμμεσα (όπως προκύπτει από τις αξιολογήσεις τους σε ορισμένες αφηγήσεις) δηλώνουν ότι αποδέχονται, και τα οποία οδηγούν στη συναγωγή στοιχείων του επιστημικού εαυτού τους, βρίσκονται σε επιτελεστική αντίφαση (performative contradiction) με αυτά που παρουσιάζουν τους εαυτούς τους να κάνουν, με τον εν δράσει εαυτό τους. Όπως χαρακτηριστικά μας δείχνουν τα παραδείγματα (4) και (5), ενώ στιγματίζεται η προσβολή που ασκεί ο καθηγητής, οι δύο νέοι δεν αποφεύγουν να επιτελέσουν προσβλητικές για το πρόσωπο του αστυνομικού πράξεις, όπως, σ' άλλες αφηγήσεις, και για το πρόσωπο των συγγενών, των συμμαθητών τους κλπ. Μ' ένα λόγο, θα λέγαμε ότι το *εμείς* παρουσιάζεται ορισμένες φορές να δρα με τους όρους και τον τρόπο του *αυτοί*. Οι επιτελεστικές αντιφάσεις αποτελούν ίχνη, σύμφωνα με τον Τσιτσιπί (1995: 126), που μπορούν να συμβάλουν στην αναζήτηση και τον αναλυτικό προσδιορισμό του ευρύτερου ιδεολογικού πλαισίου στο οποίο κινούνται οι δύο νέοι, κάτι, όμως, το οποίο ξεπερνά τους στόχους του άρθρου αυτού..

αξιολόγησης, τη δράση και τη συμπεριφορά χαρακτήρων που συγκαταλέγονται στον πόλο του *αυτοί*, οριοθετώντας έτσι το σύστημα των πεποιθήσεών τους, τον επιστημικό εαυτό τους. Επιπλέον, προβάλλοντας κατά τις εξιστορήσεις τους τον εαυτό τους εν δράσει και σε μετωπική σύγκρουση με εκπροσώπους της κατηγορίας του *αυτοί* υπογραμμίζουν την έντονη διάσταση ανάμεσα στο *εμείς* και το *αυτοί*.

Οι διαπιστώσεις αυτές αποκαλύπτουν, νομίζω, με ποιον τρόπο η επιτέλεση των αφηγήσεων καθώς και ο μετασχηματισμός των εμπειριών σε ιστορίες μπορούν να αποτελέσουν ευαίσθητους ενδείκτες πτυχών της συνολικής μας ταυτότητας. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει η Schiffrin (1996: 199), η αφήγηση (ο τρόπος επιτέλεσής της, αλλά και το περιεχόμενό της) αποτελεί το γλωσσολογικό φακό μέσω του οποίου προβάλλεται η προσωπογραφία του αφηγητή, οι απόψεις και οι στάσεις του (βλ. σχετικά και Schiffrin, ό.π.: 170).

Ολοκληρώνοντας θα ήθελα να επισημάνω ότι ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα έχουν μελλοντικές διερευνήσεις που θα επιχειρήσουν το πέρασμα από τη διαδραστική μικρο-ανάλυση στη μακρο-ανάλυση που θα λάβει υπόψη της το ευρύτερο κοινωνικό και ιδεολογικό πλαίσιο (βλ. σχετικά Παυλίδου 1996, Τσιτσιπής 2001) στο οποίο κινούνται τα ερευνώμενα υποκείμενα (εν προκειμένω οι νέοι) και θα συγκρίνει τον τρόπο με τον οποίο εκφράζουν την ταυτότητά τους νέοι με διαφορετικά εθνογραφικά χαρακτηριστικά στην επιτέλεση, το περιεχόμενο ή σε κάποιο άλλο επίπεδο της αφηγηματικής ανάλυσης.

Αργύρης Αρχάκης
Πανεπιστήμιο Πατρών
e-mail: archakis@upatras.gr

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρουτσόπουλος, Γ. Κ. 1997: “Η γλώσσα των νέων σε συγκριτική προοπτική: Ελληνικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 17, 562-576.
- Ανδρουτσόπουλος, Γ. Κ. 1998: “Γλώσσα των νέων και γλωσσική αγορά της νεανικής κουλτούρας”. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 18, 41-55.
- Androutsopoulos, J. K. 1999: “Displays of subcultural identity in mediated (printed) discourse”. Στο J. Verschueren (εκδ.), *Language and Ideology*. Selected papers from the 6th International Pragmatics Conference, V.1: 24-42, Belgium: Antwerp.
- Bakhtin, M. M. 1981: *The Dialogic Imagination: Four Essays* (ed. by M. Holquist, trans. by M. Holquist & C. Emerson). Austin: University of Texas Press.
- Blum-Kulka, S. 1993: “‘You gotta know how to tell a story’: Telling, tales, and tellers in American and Israeli narrative events at dinner”. *Language in Society* 22, 361-402.
- Blum-Kulka, S. & Snow, C. E. 1992: “Developing autonomy for tellers, tales and telling in family narrative events”. *Journal of Narrative and Life History* 2, 187-217.
- Brown, P. & Levinson, S. C. 1987: *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cheshire, J. 2000: “The telling or the tale? Narratives and gender in adolescent friendship networks”. *Journal of Sociolinguistics* 4, 234-262.
- Cutting, J. 2000: *Analysing the Language of Discourse Communities*. Amsterdam: Elsevier.
- Farr, M. 2000: “¡A Mi No Me Manda Nadie! Individualism and identity in Mexican *Ranchero* speech”. *Pragmatics* 10, 39-59.
- Fleischman, S. 1990: *Tense and Narrativity: From Medieval Performance to Modern Fiction*. Austin: University of Texas Press.
- Georgakopoulou, A. 1997: *Narrative Performances: A Study of Modern Greek Storytelling*. Amsterdam: Benjamins Publishing Company.
- Georgakopoulou, A. 1999: “Doing youth in and through conversational narratives”. Στο J. Verschueren (εκδ.), *Language and Ideology*. Selected papers from the 6th International Pragmatics Conference, V.1: 125-142, Belgium: Antwerp.
- Goffman, E. 1981: *Forms of Talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Gumperz, J. 1982: *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hamilton, H. 1998: “Reported speech and survivor identity in on-line bone

- marrow transplantation narratives". *Journal of Sociolinguistics* 2, 53-67.
- Hymes, D. A. 1974: *Foundation in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. 1972: *Language in the Inner City*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. & Fanshel, D. 1977: *Therapeutic Discourse*. New York: Academic Press.
- Levinson, S. C. 1983: *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mackridge, P. 1990: *Η Νεοελληνική γλώσσα: Περιγραφική Ανάλυση της Νεοελληνικής Κοινής* (μτφρ. Κ. Ν. Πετρόπουλος). Αθήνα: εκδόσεις Πατάκη.
- Norrick, N. R. 2000: *Conversational Narrative: Storytelling in Everyday Talk*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Norrick, N. R. 1997: "Twice-told tales: Collaborative narration of familiar stories". *Language in Society* 26, 199-200.
- Ochs, E. & Taylor, C. 1992: "Family narrative as political activity". *Discourse & Society* 3, 301-340.
- Παυλίδου, Θ. 1996: "Γλώσσες, γλωσσικές ποικιλίες και η έννοια της ισχύος". Στο «Ισχυρές» - «Ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού. Πρακτικά ημερίδας, 25 Απριλίου 1996. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 23-33.
- Schiffrin, D. 1996: "Narrative as self-portrait: Sociolinguistic construction of identity". *Language in Society* 25, 167-203.
- Tannen, D. 1989: *Talking voices: Repetition, Dialogue and Imagery in Conversational Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Τουτσιπής, Α. Δ. 1995: *Εισαγωγή στην Ανθρωπολογία της Γλώσσας: Γλώσσα, Ιδεολογία, Διαλογικότητα και Επιτέλεση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τουτσιπής, Α. Δ. 2001: "Κριτική της κοινωνιογλωσσολογίας". *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 21, 795-800.
- Tsitsipis, L. D. 1998: *A Linguistic Anthropology of Praxis and Language Shift: Arvanitika (Albanian) and Greek in Contact*. Oxford: Clarendon Press.